

Adresseinformasjon fylles inn ved ekspedering. Se mottakerliste nedenfor.

Dato: 23.08.2022
Dok.nr: 21/08195-23
Deres ref:
Saksbehandler: Kristin Foosnæs

Detaljregulering for Kongsvikfjæra boligområde - Innsigelse

Troms og Finnmark fylkeskommune viser til oversendelse datert 7. februar 2022, med høringsfrist 25. mars 2022. Troms og Finnmark fylkeskommune meldte befaring på offentlig ettersyn, med forlenget frist til uttalelse 26. august 2022. På grunn av en misforståelse har fylkeskommunen ikke bedt kommunen om utsatt frist, men har ved dialog avklart forholdene i saken. Denne uttalelsen gjelder fylkeskommunen som kulturmiljømyndighet.

Troms og Finnmark fylkeskommune har funnet grunnlag for å fremme innsigelse til planen. I henhold til punkt 3.7.2 bokstav f) i «Reglement for delegering av myndighet fra fylkestinget i Troms og Finnmark og tildeling av innstillingsrett» er det fylkesrådet som skal treffe beslutninger om å fremme innsigelse.

Fylkesrådet behandlet saken i møte 23. august 2022 i sak 225/22. Det ble fattet følgende vedtak:

- 1) Troms og Finnmark fylkeskommune fremmer med hjemmel i plan- og bygningsloven § 5-4 innsigelse til planforslag for detaljregulering for Kongsvikfjæra boligområde på grunn av konflikt med automatisk fredete kulturminner.
- 2) Innsigelsen frafalles når kulturminnene er ivaretatt ved at planen er justert slik at det ikke lenger er konflikt med bergkunstområdet og boplasslokaliteten, og slik at landskapsrommet for siktlinjen mellom Hjemmeluft-Storsteinen, samt øvrige siktlinjer mellom bergkunstlokaliteter, ikke påvirkes eller skjemmes.

Begrunnelsen for innsigelsen er funn av automatisk fredete kulturminner. Innenfor planområdet er det ved befaringene påvist en bergkunst- og en boplasslokalitet, jf. henholdsvis ID-nr. 289874 og ID-nr. 289872 i kulturminnedatabasen Askeladden.

Bergkunstlokalitet ID-nr. 289874

Bergkunsten som er funnet innenfor området består av to reinfigurer fra fase 2 (ca. 6000 år før nåtid), på ca. 20 m over havet. Bergkunst fra denne fasen består som regel av enkelte figurer som ligger spredd på bergflater i samme høyde over havet. Bergkunst fra fase 2 finner vi også

i verdensarvområdet Hjemmeluft. Bergkunstlokaliteten ligger innenfor arealformål *annen veggrunn - grøntareal* i planen.
Boplass ID-nr. 289872

Lokaliteten ligger på gnr/bnr. 26/413 på en fremtredende lyngbevokst strandvoll, ca. 14-15 m.o.h. Det er ikke påvist tydelige strukturer på overflaten. Det ble gravd 7 prøvestikk langs høydekoten, hvorav 2 var positive (funnførende). Det funnførende laget, kullholdig og ca. 2 cm tykt, ble påtruffet like under torven. Det er i alt snakk om fem avslag av lysgrå chert fordelt på to prøvestikk med 9 m innbyrdes avstand.

Strandlinjedatering tilsier at boplassen er fra yngre steinalder/tidlig metalltid. Boplassen kan også knyttes til verdensarvmiljøet i Alta som oppsluttende verdi, og har verdi ved at den ligger nær verdensarvområdene. Boplassen ligger innenfor område avsatt til *boligbebyggelse* i detaljregulering for Kongsvikfjæra boligområde.

Fylkeskommunens vurdering av funnene

Verdensarven bergkunsten i Alta er den største samlingen av bergkunst i Nord-Europa knyttet til jakt- og fangstkulturer. Både bergkunstens omfang, innhold, mangfold og bevaringsgrad, samt bevaringen av landskapet rundt bergkunsten og relasjonene mellom bergkunsten og landskapet er begrunnelser for verdensarvstatusen. All bergkunst i Alta regnes som oppsluttende (støttende) verdier til verdensarven, og anses som del av det samme forhistoriske kulturmiljøet som verdensarven, uavhengig av formell status. Det er derfor ikke aktuelt å fjerne bergkunsten fra området da det vil tilsi å forringe en del av kulturmiljøet, og dermed verdensarven.

Riksantikvaren har ved flere anledninger beklaget at det ble gitt tillatelse til utbedringen av E6 forbi verdensarvområdet i Hjemmeluft. Utbedringen av veien har blant annet medført store inngrep i landskapsprofilene like ved verdensarvområdene Hjemmeluft og Kåfjord. Bygging av en ny vei i Kongsvikfjæra, som vil medføre store terrenginngrep, i nærheten av bergkunst som er oppsluttende verdier til verdensarven, kan heller ikke tillates.

Troms og Finnmark fylkeskommune ber kommunen om å kalle inn til dialogmøte om videre prosess.

Med hilsen

Marianne Pedersen
Divisjonsdirektør for kultur, språk og levekår

Kristin Foosnæs
Leder

Dokumentet er elektronisk godkjent og har ingen signatur

Vedlegg:
Kart - Askeladden Kongsvikfjæra

Mottakere:
ALTA KOMMUNE

Kopi til:
Riksantikvaren



Adresseinformasjon fylles inn ved ekspedering. Se mottakerliste nedenfor.

Dato: 09.01.2023

Dok.nr: 21/08195-32

Deres ref:

Saksbehandler: Synnøve Thingnæs

Reguleringsplan Kongsvikfjæra boligområde - innspill etter befaringer

Vi viser til mottatt brev datert 7. februar 2022 med vedlagt forslag til detaljreguleringsplan for Kongsvikfjæra boligområde, gnr./bnr. 27/81, 27/1063, 26/413 og 26/357, Alta kommune. Troms og Finnmark fylkeskommune meldte befaringsrapport på offentlig ettersyn grunnet nye opplysninger om funn innenfor planområdet. Vi viser også til innsigelse datert 23. august 2022 og korrespondanse om ytterligere befaringer. Befaringsrapporter ble gjennomført sommeren og høsten 2022. Vi oversender her befaringsrapportene, og vår vurdering av konsekvensene det får for planforslaget.

Innenfor planområdet er det registrert fem kulturminnelokaliteter som er automatisk fredet i medhold av lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner (kulturminneloven) § 4 første ledd. Fire av lokalitetene er i konflikt med planforslaget: kulturminne-ID 289872, 291027, 289874 og 294182. For den femte, lokalitet ID 280875, henviser vi til uttalelse fra Sametinget.

Lovhjemmel og myndighet

I henhold til kulturminneloven § 8 fjerde ledd skal det, i forbindelse med behandlingen av reguleringsplanen, tas stilling til om det kan gis tillatelse til inngrep i automatisk fredete kulturminner som blir berørt av planen. Fylkeskommunen/Sametinget er rette myndighet til å fatte avgjørelse i slike saker, jf. forskrift om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven § 3 andre ledd.

Beskrivelse av planforslag og innsigelse

Formålet med planen for Kongsvikfjæra boligområde er å legge til rette for etablering av inntil 60 nye boenheter i blokkbebyggelse (3 blokker), samt ny offentlig samlevei mellom Apanesveien og Strandveien.

Troms og Finnmark fylkesråd fremmet 23. august 2022 følgende innsigelse til planforslaget:

1) Troms og Finnmark fylkeskommune fremmer med hjemmel i plan- og bygningsloven § 5-4 innsigelse til planforslag for detaljregulering for Kongsvikfjæra boligområde på grunn av konflikt med automatisk fredete kulturminner.

2) Innsigelsen frafalles når kulturminnene er ivaretatt ved at planen er justert slik at det ikke lenger er konflikt med bergkunstområdet og boplasslokaliteten, og slik at landskapsrommet for siktlinjen mellom Hjemmeluft-Storsteinen, samt øvrige siktlinjer mellom bergkunstlokaliteter, ikke påvirkes eller skjemmes.

Det ble i prosessen med innsigelsen avklart med kommunen at det var behov for ytterligere kartlegginger av kulturminner innenfor planområdet. Det er derfor gjort flere registreringer, som

Postadresse:

Troms og Finnmark fylkeskommune
Postboks 701, 9815 Vadsø

Kontakt:

E-post: postmottak@tffk.no
Telefon: 77 75 50 00

Nettside:

tffk.no

førte til funn av to nye bergkunstlokaliteter, påvist etter at innsigelsen var fremmet. Vi må dermed forholde oss til dette kunnskapsgrunnlaget for å vurdere om innsigelse kan frafalles.

Beskrivelse av funn

Høsten 2021 mottok fylkeskommunen opplysninger fra Verdensarvsenter for bergkunst – Alta Museum om at det kunne befinne seg kulturminner (helleristninger) innenfor planområdet. Befaring ble derfor varslet først når planen var på offentlig ettersyn/høring. Som regel gjennomføres slike befaringer når det varsles om oppstart av planarbeid, men etter kulturminneloven § 9 er offentlig ettersyn/høring siste mulighet for befaringer.

Det ble gjennomført befaringer i perioden august – oktober av Troms og Finnmark fylkeskommune, Verdensarvsenter for bergkunst – Alta museum, Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) og Norges arktiske universitetsmuseum. Vi henviser til vedlagte befaringsrapporter for detaljer fra registreringene og nærmere beskrivelse av funn.

Innenfor planområdet er det nå registrert fire automatisk fredete kulturminnelokaliteter, med kulturminne-ID 289872, 291027, 289874 og 294182, i tillegg til lokalitet ID 280875, nevnt i innledningen. Et kart over lokalitetene finnes som vedlegg.

Det ble i 2022 registrert tre nye bergkunstlokaliteter, ID 291027, 289874 og 294182. To av lokalitetene ligger på bergflater, mens en av lokalitetene er en flyttblokk. Det er totalt funnet mer enn 10 figurer på de tre lokalitetene. Helleristningene i Kongsvika kan dateres til Fase 2 i tidsrommet mellom 4000 og 2600 f.Kr. Én av figurene på lokalitet ID 291027 Kongsvika 2 er kraftig erodert, trolig fordi den har ligget i strandsonen da figuren ble lagd. Figurer som er bølgeeroderte eller vannslipt er av stor verdi selv om de er sterkt eroderte.

Boplass-/aktivitetsområde ID 289872 ligger 10-15 meter unna flyttblokka med helleristninger (ID 291027). Dette er et aktivitetsområde fra yngre steinalder/tidlig metalltid, med funn av steinavslag, som er en indikator på tilvirking av redskaper. Høyden over havet og erosjonsspor på flyttblokka tilsier at aktivitetsområdet er yngre enn helleristningene. Likevel må boplassen ses i relasjon til helleristningene, og brukerne av boplassen/aktivitetsområdet har trolig forholdt seg til den nærliggende bergkunsten. Sammenhengen mellom boplasser og bergkunst kan vise den sosiale konteksten av bergkunsten. De ulike bergkunstmotivene reflekterer en lang tradisjon i jakt- og fangstsamfunnene og deres samhandling med landskapet.

Konklusjonen fra befaringsene er at det er stort potensiale for at det finnes flere helleristninger innenfor planområdet, både på bergflatene og på de løse steinblokkene. På grunn av makro- og mikrovegetasjon er det fortsatt mange deler av bergflatene og flyttblokkene som ikke er undersøkt. For eksempel er det observert mulige helleristninger på en av steinblokkene i nærheten av flyttblokka med helleristninger (ID 291027).

Spredningen av automatisk fredete lokaliteter innenfor planområdet, deres plassering i landskapet, og potensialet for flere bergkunstlokaliteter, gjør at vi må forholde oss til et sammenhengende kulturmiljø, framfor enkeltvise funn. Kulturmiljøet i Kongsvika må også ses i sammenheng med kulturmiljøet i Hjemmeluft, som i avstand ligger under en halv kilometer unna. Opprinnelig har beltet Hjemmeluft-Kongsvika-Storsteinen trolig utgjort et sammenhengende kulturhistorisk landskap.

Alle funnene fra årets befaringer er automatisk freda kulturminner og derfor av nasjonal verdi. Den nye bergkunsten må også kategoriseres som funn av stor internasjonal verdi. Den må ses i sammenheng med verdensarven i Alta og ville klart ha blitt inkludert som del av verdensarven om den var kjent på innskrivningstidspunktet. Funnene bidrar til å komplementere kunnskapen om bergkunsten i Alta. Kulturminnet ID 291027 Kongsvika 2 er, bortsett fra Storsteinen, den

første kjente flyttblokka i indre Altafjord med ristninger, og det at den oppviser en tydelig bølgeerodert reinristning gir den spesielt stor verdi, da det styrker grunnlaget for strandlinjedatering av bergkunsten. Funnet er av stor forskningsmessig betydning, og vi anser det som særdeles viktig at det blir bevart som del av sitt kulturmiljø.

Verdensarv

Verdensarven bergkunsten i Alta er den største samlingen av bergkunst i Nord-Europa knyttet til jakt- og fangstkulturer. Bergkunsten ble skrevet inn på verdensarvlisten i 1985, representert ved fem områder: Kåfjord, Hjemmeluft, Storsteinen, Amtmannsnes og Transfareldalen. Grunnlaget for verdensarvstatusen er de fremragende universelle verdiene, som for bergkunsten i Alta er knyttet til bergkunstens omfang, innhold, mangfold og bevaringsgrad, men også bevaringen av landskapet rundt bergkunsten og relasjonene mellom bergkunsten og landskapet.

Siden innskrivingstidspunktet er det påvist en rekke bergkunstfelter. Øvrig bergkunst i Alta regnes som oppsluttende (støttende) verdier til bergkunsten som er innskrevet på verdensarvlisten. Oppsluttende verdier er attributter, områder og forhold i de fysiske omgivelsene som støtter opp om og underbygger verdensarvens verdier.

All bergkunst i Alta anses som del av det samme forhistoriske kulturmiljøet som verdensarven, uavhengig av formell status. Kulturminnene kan ikke forstås isolert fra landskapet de befinner seg i. En viktig del av bergkunsten i Alta er verdien som verdensarv er opplevelsen av bergkunsten, sammen med landskapet omkring, som utgjør en helhet som er enestående. I Altafjordområdet er svært mye av det opprinnelige forhistoriske landskapet verdensarven ble til i, fortsatt til stede. Endringer av landskapsprofiler, ødeleggelse av siktlinjer eller innføring av elementer som virker visuelt forstyrrende eller skjemmende på verdensarven, visuelt eller grunnet støy, lys eller lukt, reduserer landskapsverdien.

Vår vurdering av konflikt

Fylkeskommunen går imot en utbygging av området, da boligene og ny samlevei mellom Apanesveien og Strandveien er i direkte konflikt med de nye funnene. De planlagte boligene kommer i direkte konflikt med automatisk fredet bergkunstfunn ID 291027 og med bosetningsspor ID 289872 (se kartvedlegg). Den planlagte samleveien er i konflikt med bergkunstfunn med ID 289874 og ID 294182. Tre av lokalitetene er bergkunstlokaliteter, hvorav to er på fast berg og én på en steinblokk. Steinblokka er av stor betydning på grunn av sin beliggenhet i terrenget. Vår vurdering er at det ikke kan gis dispensasjon fra kulturminneloven når det gjelder lokalitetene med Askeladden ID 289872, ID 291027, ID 289874 og ID 294182.

I tillegg til at tiltak ikke skal skade automatisk fredete kulturminner, sier kulturminneloven § 3 at ingen må sette i gang tiltak som er egnet til å utilbørlig skjemme et automatisk fredet kulturminne. Utilbørlig skjemming kan forstås som et tiltak som i vesentlig grad endrer omgivelsene til et automatisk fredet kulturminne, og slik svekker opplevelsen og forståelsen av det. Forbudet gir kulturminneforvaltningen hjemmel til å påvirke utformingen av et tiltak eller en arealplan, for å ta vare på kulturminnet i dets omgivelse.

Området ligger innenfor fjernsonen av buffersonen til verdensarven bergkunsten i Alta. Formålet med fjernsonen er å fange opp større tiltak som kan komme til å påvirke landskapets verdi for opplevelsen av verdensarven. Buffersonen legger noen føringer for forvaltningen av området. Relevant i denne saken er at tiltak skal unngås når de er egnet til å medføre inngrep og skader på oppsluttende kulturminner, om de virker skjemmende på verdensarv, øvrige bergkunstlokaliteter og oppsluttende verdier eller medfører økt ferdsel og friluftaktivitet ved verdensarven og øvrige bergkunstlokaliteter, som overgår områdenes tålegrenser for belastning.

Kulturminnenes synlighet og landskapstilhørighet er viktig å opprettholde. Dels for å unngå utilsiktede skader på dem, men også for at vi skal kunne forstå kulturminnene og oppleve dem som en del av det kulturhistoriske landskapet. Ut fra kulturminnenes plassering og arealet som er til rådighet, kan vi ikke se hvordan verken boligene eller ny samlevei kan tilpasses uten å virke utilbørlig skjemmende på de nye kulturminnelokalitetene.

For å ivareta kulturminnene i sine omgivelser, vil det kreve at det avsettes store areal med hensynssoner rundt lokalitetene. Det vil gjenstå lite tilgjengelig areal å utvikle, og vil medføre en betydelig nedskalering av prosjektet. Et alternativ med nedskalering vil fortsatt være utilbørlig skjemmende for kulturminnene. Bygges det lenger mot nord i planområdet vil tilførselsvei fortsatt være i konflikt med kulturminnene, i tillegg til at det også er muligheter for nye funn. En utbygging av området vil etter vår vurdering virke utilbørlig skjemmende på bergkunsten som nå er avdekket.

Det er i tillegg et stort potensiale for ytterligere funn. Kravet til § 9-undersøkelsene anses som oppfylt, men det må påpekes at dette er forundersøkelser for å avklare potensiale for ytterligere funn av automatisk fredete kulturminner. En dispensasjon ville utløst store krav til en fullverdig arkeologisk undersøkelse av området (§ 10-undersøkelser), som ville medført store kostnader. Vi anser risikoen for at det blir avdekket flere bergkunstlokaliteter i området som svært høy.

Samfunnsmessige hensyn

Utbygging av nye boliger i et sentralt pressområde er samfunnsmessig viktig for en by i vekst. Nasjonale strategier for fortetting peker på at mer kompakte byer og steder gjør det lettere for folk å gå, sykle og benytte seg av kollektivtransport. Miljøvennlig by- og tettstedsutvikling forutsetter at ny utbygging i hovedsak skjer som transformasjon og fortetting gjennom mer effektiv bruk av arealer som allerede er bebygde. I denne plansaken mener vi det er mulig å se på alternative tomter til utbyggingsprosjektet, og da fortrinnsvis arealer som allerede er utbygde.

Bergkunsten i Alta er et viktig arkeologisk kildemateriale som gir oss et unikt innblikk i menneskenes tankeverden og ritualer, sosial organisering, teknologi og ressursutnyttelse. Bergkunsten i Alta var nært knyttet til landskapet, og endringer som skjedde i dette som følge av landhevingen. Det er bred enighet blant forskerne om at helleristningene i Alta ble laget på svaberg i strandsonen.

De nye bergkunstlokalitetene er ikke flyttbare, de har sin verdi i det landskapet de befinner seg i og den konteksten de ligger i. Funnene er av internasjonal verdi som støttende verdier til verdensarven, og gir ny kunnskap til verdensarvområdet. Den samfunnsmessige betydningen av verdensarven for Alta kommune er stor, ved å bidra til verdiskapning gjennom turisme, kunnskapsutvikling og identitetsbygging. En bevaring av planområdet som et tilrettelagt grøntområde har også samfunnsmessig betydning i nærområdet, som er preget av boligfelt, ved at grønne områder bidrar til friluftsliv og god folkehelse.

Konklusjon

Kulturminneforvaltningen skal verne om kulturminner som ikke-fornybare ressurser, og arbeide for at kulturminneverdiene blir tatt hånd om på best mulig måte. Tillatelse til inngrep i automatisk fredete kulturminner kan bli gitt etter en vurdering av de kulturminnefaglige verdiene veid opp mot private hensyn, og hensyn til samfunnet.

I denne saken har vi lagt vekt på at bevaring av kulturminneverdiene er av større betydning for samfunnet enn de private hensynene til boligbygging. Tiltaket vil medføre en forringelse av verdensarven, mens det er mulig å se på andre områder for utbygging av boliger.

I lys av de nyoppdagede bergkunstlokalitetene i Kongsvika, kan vi ikke se at boligbygging og ny samlevei er gjennomførbart. De nye funnene bringer ny kunnskap om verdensarvområdet, og er også av nasjonal og internasjonal verdi. All bergkunst i Alta regnes som støttende verdier til verdensarven, og anses som del av det samme forhistoriske kulturmiljøet som verdensarven. Det er derfor ikke aktuelt å fjerne bergkunsten fra området, da det vil tilsa å forringe en del av kulturmiljøet, og dermed verdensarven. Å fjerne bergkunstfunnene innebærer at de mister all kontekst, både i seg selv og i relasjon til landskapet og øvrige bergkunstområder.

Kulturminne ID 291027 Kongsvika 2, som er en flyttblokk med tydelig bølgeerodert reinristning, er av spesielt stor verdi, da det styrker grunnlaget for strandlinjedatering av bergkunsten i Alta. Vi anser det som særdeles viktig at de blir bevart som del av sitt kulturmiljø og i sin tilhørighet til landskapet.

Den nye veien gjennom Kongsvika er et synlig terrenginngrep som vil endre landskapets karakter, i tillegg til at nye elementer i form av lys og støy innføres. Store terrenginngrep i nærheten av bergkunst som er oppsluttende verdier til verdensarven kan ikke tillates.

Både areal for boliger og ny samlevei vil enten være i direkte konflikt med, eller virke utilbørlig skjemmende på, bergkunstlokalitetene og på tilknyttet boplass-/aktivitetsområde. Påvisningen av kulturmiljøet i Kongsvika, som er av nasjonal og internasjonal interesse, gjør at innsigelsen opprettholdes. Vi kan ikke se at planen kan justeres slik at kulturminnene blir ivaretatt. Vi oppfordrer derfor kommunen til å trekke planforslaget, og at området bevares som et rekreasjonsområde slik det er i dag.

Med hilsen

Kristin Foosnæs
Seksjonsleder

Synnøve Thingnæs
Spesialrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent og har ingen signatur

Vedlegg:

TFFK Registreringsrapport 2022 - Kongsvikfjæra, Alta k.

NIKU Rapport 131 2022 Registrering av Bergkunst i Kongsvika

Alta museum_Rapport befaring med funn av nye helleristninger g-bnr 27-81, Alta kommune

Kart_kulturminner_Kongsvikfjæra

Mottakere:

ALTA KOMMUNE

Kopi til:

Riksantikvaren

SAMEDIGGI / SAMETINGET

VERDENSARVSENTER FOR BERGKUNST- ALTA MUSEUM IKS

Norges arktiske universitetsmuseum

POLARLYS BOLIGBYGGELAG AL

TEGNFORKLARING

0 25 50 75 100 m

BEBYGGELSE OG ANLEGG

- BBB Boligbebyggelse-blokkbebyggelse
- BLK Lekeplass
- BAV Avløpsanlegg
- BE Energianlegg
- SNØ Snødeponi (Andre typer bebyggelse og anlegg)

SAMFERDSELSANLEGG OG TEKNISK INFRASTRUKTUR

- SKV Kjøreveg (samleveg)
- SF Fortau
- SVG Annen veggrunn - Grøntareal
- SVT Annen veggrunn - Tekniske anlegg
- SPP Parkeringsplass

GRØNNSTRUKTUR

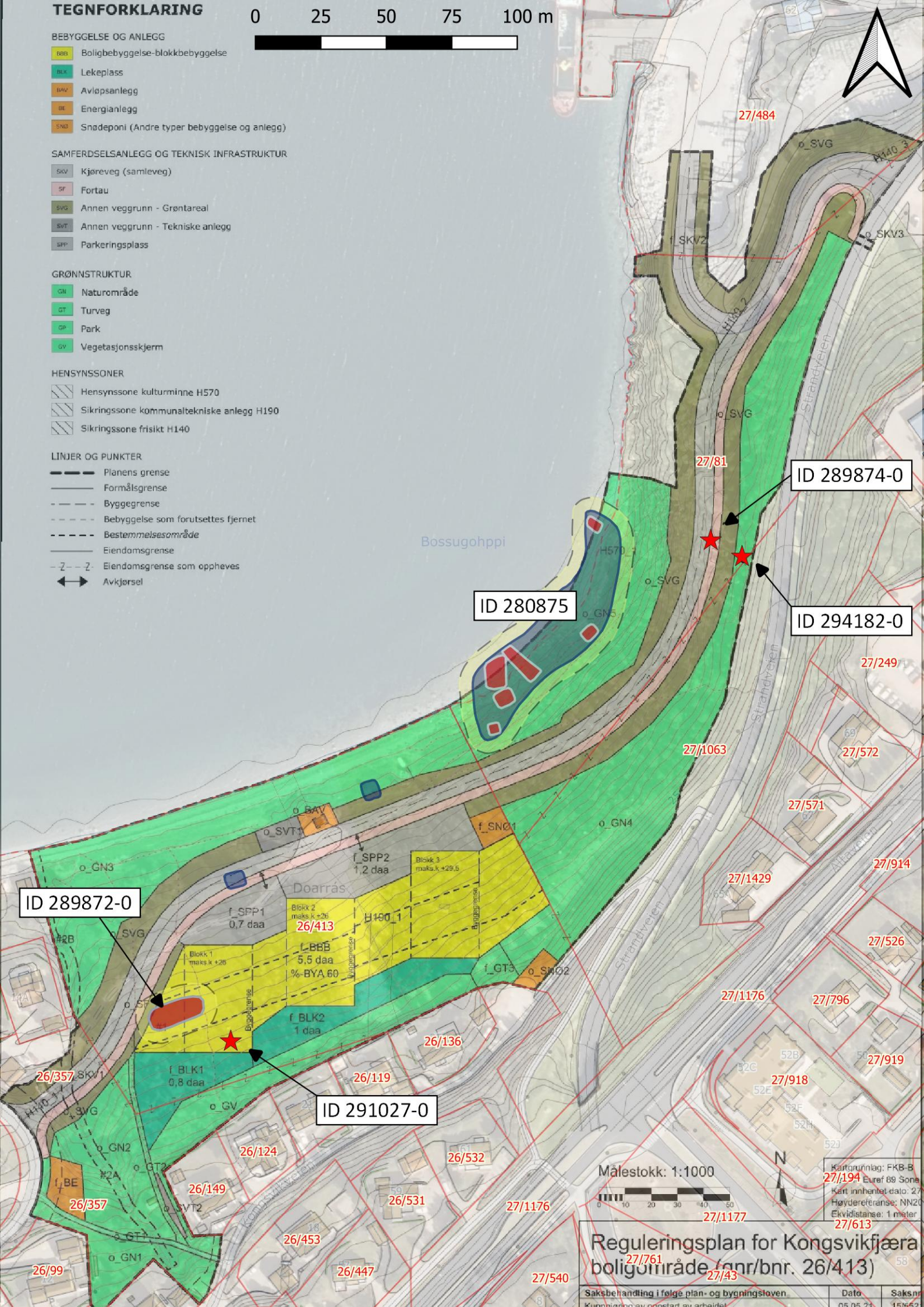
- GN Naturområde
- GT Turveg
- GP Park
- GV Vegetasjonsskjerm

HENSYNSSONER

- Hensynssone kulturminne H570
- Sikringszone kommunaltekniske anlegg H190
- Sikringszone frisikt H140

LINJER OG PUNKTER

- Planens grense
- Formålsgrense
- Byggegrense
- Bebyggelse som forutsettes fjernet
- Bestemmelsesområde
- Eiendomsgrense
- Eiendomsgrense som oppheves
- Avkjørsel



ID 289872-0

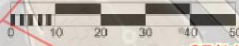
ID 280875

ID 289874-0

ID 294182-0

ID 291027-0

Målestokk: 1:1000



Reguleringsplan for Kongsvikfjæra boligområde (annr/bnr. 26/413)

Saksbehandling i følge plan- og bygningsloven	Date	Saksnr
Kunngjøring av endring av arbeidet	05.05.21	15/666

REGISTRERING AV BERGKUNST I KONGSVIKA

Alta kommune, Troms og Finnmark fylkeskommune

Gjerde, Jan Magne





Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)
 Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo
 Telefon: 23 35 50 00
www.niku.no

Tittel Registrering av bergkunst i Kongsvika Alta kommune, Troms og Finnmark fylkeskommune	Rapporttype/nummer NIKU Rapport 131	Publiseringsdato 21.11.2022
	Prosjektnummer 1022468	Sider 18
	Avdeling Nordområde	Tilgjengelighet Begrenset
Forfatter(e) Gjerde, Jan Magne	ISSN 2703-7797 ISBN 978-82-8101-277-6	Oppdragstidspunkt / periode utført 27.10.2022- 21.11.2022
	Forsidebilde Arbeidsbilde av Torbjørn Preus Schou og Jan Magne Gjerde ved dei fyrste funna av helleristningane. Foto: Simon Radchenko	

Prosjektleder Jan Magne Gjerde
Prosjektmedarbeider(e)
Kvalitetssikrer Alma Elizabeth Thuestad

Oppdragsgiver / finansiert av Troms og Finnmark fylkeskommune

Sammendrag Rapporten skildrar arbeidet og resultatane frå registrering av bergkunst i området Kongsvika i Alta kommune, Troms og Finnmark fylkeskommune. Det var tidlegare (sommaren 2022) kjent ein lokalitet med helleristningar i Kongsvika (Kongsvika 1). Under feltarbeidet vart det funne ein ny lokalitet med helleristningar (Kongsvika 2). Etter arbeidet under vitjing av lokalitetane i samband med forskningsprosjekt vart det funne ein ny lokalitet med helleristningar (Kongsvika 3). Helleristningane i Kongsvika er funne i eit område der det tidlegare ikkje er gjort funn av helleristningar og er lokalisert mellom dei tidlegare kjende lokalitetane Apanes og Storsteinen. Helleristningane i Alta er av nasjonal og internasjonal verdi og er innskriver på UNESCO si verdsarvliste. Nyfunna bidrar til å komplementere kunnskapen om helleristningane i Alta.
Abstract This report describes the work and results from a survey of rock art in the Kongsvik-area, Alta Municipality, Troms and Finnmark County. A new site with rock carvings was found in Kongsvika (Kongsvika 1) in the summer of 2022. During the fieldwork, a new site with rock carvings was found (Kongsvika 2). A visit to the new rock art area, conducted in connection with a research project, revealed a new site (Kongsvika 3) with rock carvings. The rock carvings at Kongsvika are found in an area where no previous rock art is found. It is located between the previous known sites at Apanes and Storsteinen. The rock carvings in Alta are of national and international value and are inscribed on the UNESCO World Heritage List. The new finds in Alta complement the knowledge on the rock carvings of Alta.

Emneord Helleristninger
Keywords Rock carvings

Avdelingsleder
 Alma Elizabeth Thuestad

Forord

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) har på oppdrag for Troms og Finnmark Fylkeskommune gjennomført registrering av potensiell bergkunst i Kongsvika i Alta kommune i samband med detaljregulering for Kongsvikfjæra boligområde.

Eg vil rette ei stor takk til Torbjørn Preus Schou som la til rette for feltarbeidet i Kongsvikfjæra 28-30. september 2022.

Prosjektleder

Jan Magne Gjerde

November, 2022

Innholdsliste

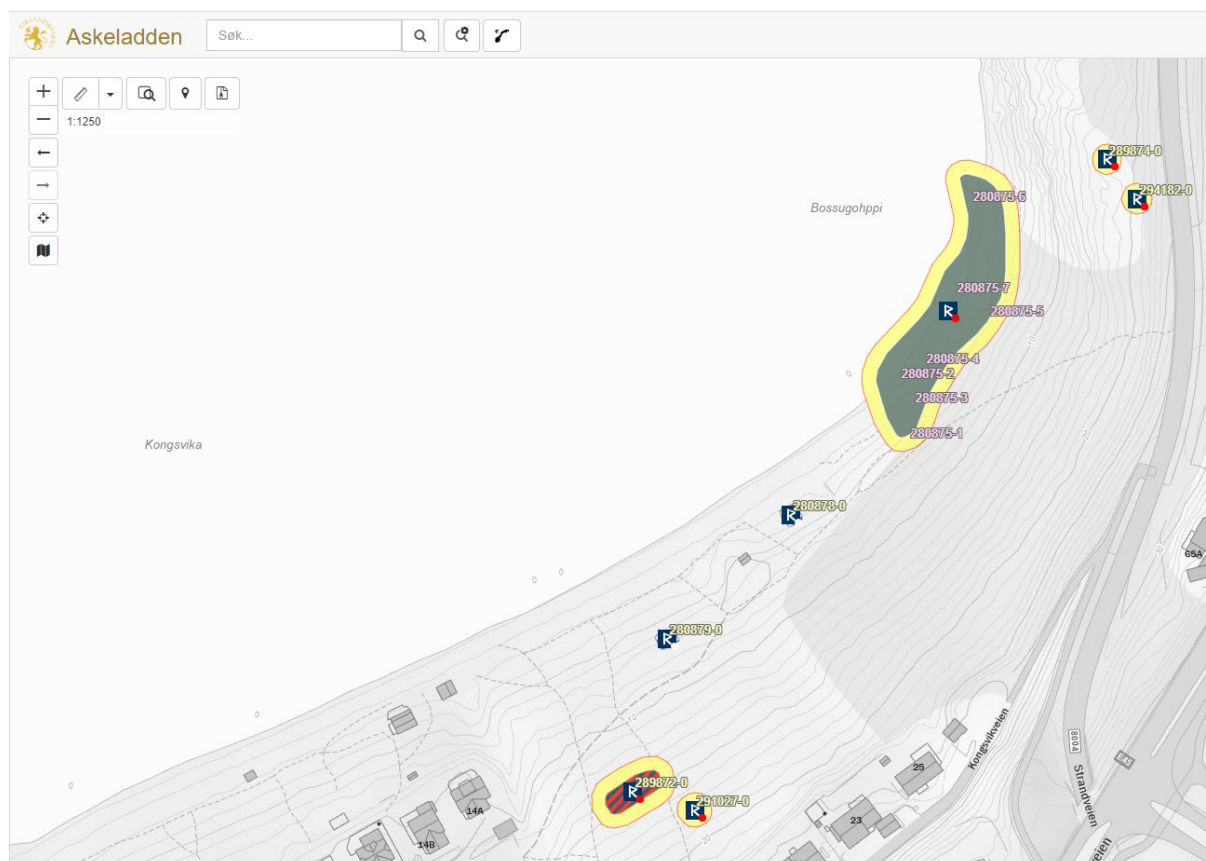
1	Innleiing	6
2	Generell arbeidsflyt og dokumentasjon	6
3	Lokaliteten ID 291027 – Kongsvika 2	8
4	Lokaliteten ID 294182 – Kongsvika 3	12
5	Helleristningene sin kontekst og datering	15
6	Oppsummering	15
7	Referansar	16

Liste over figurar og tabellar

Figur 1	Kart over Kongsvikfjæra med dei tre lokalitetane med helleristningar markert. Kongsvika 1 (289874), Kongsvika 2 (291027) og Kongsvika 3 (294182). Kartutsnitt frå Askeladden.	6
Figur 2	Torbjørn Preus Schou og Jan Magne Gjerde i arbeid med å nattlyse etter helleristningar da me fant den første figuren på steinblokka. Foto Simon Radchenko.	8
Figur 3	Steinblokka med helleristningar ligg rett foran furua midt i fotoet. Steinblokka der det moglege er helleristningar ligg rett til høgre for denne i bildet. Foto tatt mot NNV. Foto: Jan Magne Gjerde.	9
Figur 4	Steinblokka sett mot SV. Foto Jan Magne Gjerde.	9
Figur 5	Den eine reinfiguren på VSV-side av steinblokka. Nattfoto. Foto: Jan Magne Gjerde.	10
Figur 6	Steinblokka sett mot VSV. Denne sida av steinblokka har fire figurar der tre av dei er særst synlege, medan den fjerde er sterkt erodert. Foto: Jan Magne Gjerde.	10
Figur 7	Steinblokka sett mot VSV. Denne sida av steinblokka har fire figurar der tre av dei er særst synlege, medan den fjerde er sterkt erodert. Foto: Jan Magne Gjerde.	11
Figur 8	Foto av figuren som er erodert. Nattfoto. Foto: Jan Magne Gjerde.	11
Figur 9	Nattfoto av figuren på øversida av steinblokka. Det er fleire stadar huggespor langs øversida. Foto Jan Magne Gjerde.	12
Figur 10	Feltet med den nyfunne figuren på ID 294182. Figuren ligg om lag midt i bildet. Markert med rødt pil under torva. Foto tatt mot Øst. Foto: Jan Magne Gjerde.	13
Figur 11	Den nye lokaliteten (ID 294182) med helleristningar markert med rødt pil. I bakgrunnen står Anja Niemi på lokalitet ID 289874. Foto tatt mot NV. Foto: Jan Magne Gjerde.	13
Figur 12	Den nyfunne reinfiguren på ID 294182. Foto: Jan Magne Gjerde.	14
Tabell 1	Oversikt over lokalitetar, georeferering og hoh.	15

1 Innleiing

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) vart kontakta av Troms og Finnmark Fylkeskommune for å gjennomføre registrering av potensiell bergkunst i Kongsvika i Alta Kommune i samband med detaljregulering for Kongsvikfjæra boligområde. Arbeidet vart gjennomført i tidsrommet onsdag 28. september til fredag 30. september. I tillegg til prosjektleder Jan Magne Gjerde deltok Torbjørn Preus Schou frå Troms og Finnmark Fylkeskommune heile tidsrommet. Tilsette frå Alta Museum Verdensarvsenter for bergkunst deltok i deler av feltarbeidet ved Eirik Haug Røe, Evelyn Johnsen, Ingvild Haraldsdatter Johns, Karin Tansem, Mari Arntzen og Rune Normann. I tillegg deltok Kaja Stoltze Valby, Michaela Rejnková og Simon Radchenko i deler av feltarbeidet.



Figur 1 Kart over Kongsvikfjæra med dei tre lokalitetane med helleristningar markert. Kongsvika 1 (289874), Kongsvika 2 (291027) og Kongsvika 3 (294182). Kartutsnitt frå Askeladden.

2 Generell arbeidsflyt og dokumentasjon

Forarbeidet bestod i å gå gjennom kart og flyfoto for å få ein betre oversikt over området der det skulle synfarast etter bergkunst. Tidlegare var det funne bergkunst på berga i området lokalt kalla «Eventyrskogen» ved Kongsvika (sjå Figur 1).

Etter ein generell gjennomgang av området av Gjerde og Schou vart det klart kvar ein burde leite etter potensiell bergkunst i området. Berga der det var funne bergkunst samt flyttblokker¹ i området. Dette er basert på kvar det er funne helleristningar i Alta-området tidlegare.

Ved systematisk gjennomgang av området vart potensielle bergflater, områder og flyttblokker georeferert. Dei vart merka av og innmålt med Altus NR3 CPOS og Juniper Mesa 2-målebok med QIS for å måle inn potensielle områder som burde sjekkast ved ulike metodar (svart plast og nattlys).

¹ Flyttblokk er ein stein som har blitt lagt igjen av en isbre etter at breen har trukket seg tilbake.

Onsdag 28. september ble det markert og georeferert kvar ein burde fjerne torv, samt fjerne torv, lav og mose frå stein. Der steintypen eller steinblokkene var for forvitra eller av grov / skada type vart då ikkje prioritert. Der det var for tjukk torv eller anna mikrovegetasjon som dekkja berget eller flyttblokker vart dette ikkje prioritert grunna tidsavgrensinga til prosjektet.

Under arbeidet på dagtid vart potensielle bergflater som kunne ha bergkunst undersøkt med svart plast teknikk. På kveldstid onsdag 28. september vart dei potensielle flatene i Eventyrskogen ved Kongsvika undersøkt med nattlysing. Her vart det nytta ulike lykter, men dei som gav best resultat og som Gjerde har god erfaring med er arbeidslampe av typen Mareld Flash 3000RE. Det vart ikkje funne helleristningar onsdag 28. september.

Torsdag 29. september vart mikrovegetasjon, makrovegetasjon og torv fjerna frå dei potensielle flatene med bergkunst og markerte flyttblokker. Merk her at det ikkje vart fjerna torv der denne var tjukk eller vanskeleg å fjerne grunna tidsrommet me hadde til rådighet. Potensialet for at fleire bergflater og flyttblokker i området kan ha helleristningar er stor sidan me ikkje fekk sjekka heile området ved fjerning av mikrovegetasjon, makrovegetasjon og torv.

På kvelden torsdag 29. september gjekk me systematisk til alle markerte potensielle bergflater og flyttblokker og nytta nattlysing for å finne helleristningar. Det vart då funne ei flyttblokk med helleristningar i Kongsvika (ID291027).

Det var ikkje avdekkja fleire helleristningar i dette området enn dei som er kjent frå før ID 289874 Kongsvika, samt dei nyfunne ved ID 291027 Kongsvika 2. Men det er med eit stort forbehold der det kan finnast fleire flater eller flyttblokker med helleristningar i området. Særskilt var berget i Eventyrskogen i ekstremt dårleg forfatning med mykje vitring (flakvitring) som gjer at det kan ha vore fleire helleristningar i området som no er bortvitra. I tillegg kan det være fleire flyttblokker med helleristningar i Kongsvika som er dekt av vegetasjon av ulik tjukkeleik.

I samband med forskningsprosjektet «*The resilience of settlements. Interacting and negotiating with landslides, shore displacements and fluvial events in the inner Altafjord, Northern Norway*», finansiert av FRAM – Nordområdesenter for klima- og miljøforskning i Tromsø ved FRAMsenteret sine insentivmidler var Jan Magne Gjerde og Anja Niemi på synfaring ved dei to kjende lokalitetane ID 289874 og ID 291027 kvelden laurdag 15. oktober. Niemi og Gjerde fant da eit nytt felt med ein helleristning i området der ID 289874 tidlegare vart funne. Det kan sjå ut som om det er fjerna litt meir torv i området da dette området var sjekka. Litt av figuren låg under torv, men den stod tydeleg fram (sjå Figur 12). I tillegg kan det sjå ut som ei av steinblokkene nær ID 291027 har helleristningar, men her er det ikkje fjerna lav så den bør sjekkast nærmare.

Under feltarbeidet i samband med forskningsprosjektet «*The resilience of settlements. Interacting and negotiating with landslides, shore displacements and fluvial events in the inner Altafjord, Northern Norway*» vart lokalitetane innmålt med CPOS slik at ein har nøyaktig geometri, samt høgdedata (sjå Figur 1 og Tabell 1 side 15).



Figur 2 Torbjørn Preus Schou og Jan Magne Gjerde i arbeid med å nattlyse etter helleristningar da me fant den første figuren på steinblokka. Foto Simon Radchenko.

3 Lokaliteten ID 291027 – Kongsvika 2

Steinblokka ligger i Kongsvika i eit område med tidligere strandvollar. Vegetasjonen består i hovudsak av lyngvegetasjon dominert av krekling. I nærleiken veks det blandingskog, spredte furutrær. Det er fleire flyttblokker i området og mange av desse er dekt av vegetasjon med ulik tjukkeleik.

Flyttblokka målte ca. 1,6x1,6 m. Den ligger mellom på 17,4 moh.(innmålt med CPOS).Helleristningane ligg på tre sider av steinen (det er og mogeleg at det er helleristningar på alle sider av steinblokka). Det er minst 7 figurar på flyttblokka, men kan og være fleire. Det eine dyret er på veg oppover fra sjøen i retning (SSØ) på SV side av flyttblokka (sjå Figur 5). Dei fira andre dyra finn ein på NØ flate av flyttblokka. Dei er på veg nedover mot sjøen (i retning NNV). Tre av desse reinsdyra opptre på rekke, medan den fjerde ligg lågare på steinblokka. Denne figuren er om lag umogeleg å sjå sidan den opptre som bølgjeerodert eller vaska slik at huggespora er borte. Dette opptre og fleire stadar i Hjemmeluft der somme figurar er bølgjeerodert eller vasslipt (sjå Figur 8). Ein finn dette og ved dei lågaste figurane ved Slettnes på Sørøya der ein ser at figurane er laga i strandsonen og anten er bølgjeerodert eller slipt (kanskje ved hjelp av strandgrus) (Gjerde, 2010:247-248; 2017:129-130; Hesjedal, Damm, Olsen, & Storli, 1996:78-79; Hesjedal, Olsen, Storli, & Damm, 1993:81). Figurar som er bølgjeerodert eller vasslipt er av stor verdi sjølv om dei er sterkt erodert. Dei styrkjer grunnlaget for strandlinjedatering av helleristningane i Alta.

Seinare (ved Karin Tansem ved Alta Museum – Verdsarvsenter for bergkunst) vart det funne helleristningar på SØ sida av steinen og det kjem fram det som truleg er huggespor på NV side av steinblokka, men her gjorde den store furua det vanskeleg å sjå dette med sikkerheit. Steinblokka har då med sikkerheit tre sider med helleristninger. Figurane på oversida (SØ) av steinblokka kjem tydeleg fram, sjølv om ein del av det er ubestembare figurar kan ein sjå minst ein dyrefigur (sjå Figur 9).

Toppen av steinblokka er sterkt vitra / skada i overflata, men det er ikkje utenkeleg at det kan ha vore helleristningar der og. For å sjekke ut det trengs det grundigare undersøkingar.



Figur 3 Steinblokka med helleristningar ligg rett foran furua midt i fotoet. Steinblokka der det moglege er helleristningar ligg rett til høgre for denne i bildet. Foto tatt mot NNV. Foto. Jan Magne Gjerde.



Figur 4 Steinblokka sett mot SV. Foto Jan Magne Gjerde.



Figur 5 Den eine reifiguren på VSV-side av steinblokka. Nattfoto. Foto: Jan Magne Gjerde.



Figur 6 Steinblokka sett mot VSV. Denne sida av steinblakka har fire figurar der tre av dei er særst synlege, medan den fjerde er sterkt erodert. Foto: Jan Magne Gjerde.



Figur 7 Steinblokka sett mot VSV. Denne sida av steinblokka har fire figurar der tre av dei er særst synlege, medan den fjerde er sterkt erodert. Foto: Jan Magne Gjerde



Figur 8 Foto av figuren som er erodert. Nattpfoto. Foto: Jan Magne Gjerde.



Figur 9 Nattfoto av figuren på øversida av steinblokka. Det er fleire stadar huggespor langs øversida. Foto Jan Magne Gjerde.

4 Lokaliteten ID 294182 – Kongsvika 3

I samband med forskningsprosjektet «*The resilience of settlements. Interacting and negotiating with landslides, shore displacements and fluvial events in the inner Altafjord, Northern Norway*» var Jan Magne Gjerde saman med Anja Niemi i Alta og vitja då lokaliteten ID 289874 samt lokaliteten ID 291027 for å sjå på helleristningane. Vi hadde då med oss lykt. Eit stykke ovanfor lokalitet ID 289874 fant me då ei ny flate med ein einsleg helleristning. Det kunne sjå ut som det her var fjerna litt meir torv enn då me var der i slutten av september. Figuren kom veldig tydeleg fram (sjå Figur 12). Figuren vart innmålt med CPOS og figuren ligg på ca. 20,5 moh. Det vart ikkje gjort vidare skildring eller dokumentasjon av figuren / feltet pga. tidsaspektet og værtilhøva med regn.



Figur 10 Feltet med den nyfunne figuren på ID 294182. Figuren ligg om lag midt i bildet. Markert med rød pil under torva. Foto tatt mot Øst. Foto: Jan Magne Gjerde.



Figur 11 Den nye lokaliteten (ID 294182) med helleristninger markert med rød pil. I bakgrunnen står Anja Niemi på lokalitet ID 289874. Foto tatt mot NV. Foto: Jan Magne Gjerde.



Figur 12 Den nyfunne reinfiguren på ID 294182. Foto: Jan Magne Gjerde.

5 Helleristningene sin kontekst og datering

Alta har den største konsentrasjonen og er det rikaste området med helleristningar frå steinalderen i Nord-Europa. Bergkunsten i Alta har vore innskriven på UNESCO si verdsarvliste sidan 1985. Helleristningane som er funne i Kongsvika ligg mellom dei kjende lokalitetane Apanes og Storsteinen. Om helleristningane i Kongsvika var kjende i 1985, ville dei vore ein del av verdsarvområdet med tilsvarande fredning.

Ved Kongsvika er det no gjort funn på tre stadar med helleristningar. To av desse ligg på berg medan den eine av dei ligg på ei flyttblokk. Bortsett frå Storsteinen er dette den første flyttblokka med helleristningar som er kjent i Indre Altafjord medan dei andre er funne i området ved Insnestofen lenger ute langs fjorden.

Helleristningane som no er funne i Kongsvika bidrar til å komplementere kunnskapen om helleristningane i Alta. Dei nyfunne helleristningane er av stor verdi både nasjonalt og internasjonalt og må sjåast som ein del av verdsarven i Alta. Det er viktig at dei blir bevart i sitt kulturmiljø.

Potensialet for at fleire bergflater og flyttblokker i området kan ha helleristningar er stor sidan store delar av området ikkje er undersøkt på grunn av makrovegetasjon og mikrovegetasjon.

Ein kan no konkludere med at det finst helleristningar i Kongsvik området på minst tre høgdger. Helleristningane ligg mellom 17 og 21 moh. Helleristningane i Alta er datert gjennom strandlinjedatering. Helleristningane som til no er funne i Kongsvikfjæra kan då daterast til Fase 2 i tidsrommet mellom c. 4000 BC og 2600 BC (Gjerde, in prep; Helskog, 2012). Den relative dateringa er utført ved å relatere helleristningane til geologiske strandlinjedata frå SeaLevel (Møller & Holmeslet, 1998) der isobase 24 er nytta for indre Altafjord.

Lokalitets-navn	ID-nummer	x-koordinat East	Y-koordinat North	z-koordinat	Berg Type
Kongsvika 1 - Doarrás 1	ID289874	813579.0961	7782475.8587	18.99	Svaberg
Kongsvika 2 - Doarrás 2	ID291027	813433.3280	7782246.0983	17.37	Flyttblokk
Kongsvika 3 - Doarrás 3	ID294182	813590.3410	7782462.7064	20.54	Svaberg

Tabell 1 Oversikt over lokalitetar, georeferering og hoh.

6 Oppsummering

Registreringa av bergkunst i Kongsvikfjæra førte til at to nye lokaliteter vart funne. Ein kan no konkludere med at det finst minst tre lokalitetar med helleristningar i Kongsvikaområdet.

To av lokalitetane / felta ligg på berg (tidlegare svaberg) medan ein av lokalitetane er funne på ei flyttblokk. Totalt er det funne meir enn 10 figurar på dei tre lokalitetane.

Helleristningane som til no er funne i Kongsvika kan daterast til Fase 2 i tidsrommet mellom c. 4000 BC og 2600 BC (Gjerde, in prep; Helskog, 2012).

Ein av figurane på lokalitet ID 291027 er kraftig erodert truleg grunna at den har lagt i strandsona da figuren vart laga. Figurar som er bølgeerodert eller vasslipt er av stor verdi sjølv om dei er sterkt erodert. Dei styrkjer grunnlaget for strandlinjedatering av helleristningane i Alta. Dette opptre ikkje ofte og er av stor verdi blant anna for datering av helleristningane.

Det er mogleg at det og er helleristningar på den eine steinblokka i nærleiken av flyttblokka med helleristningar i Kongsvika.

Potensialet for at det er fleire helleristningar i Kongsvika er stort, både på berga og på dei lause steinblokkene. Det vart berre undersøkt små delar av berga og få av flyttblokkene grunna vegetasjonen som dekkja berga og steinblokkene.

Helleristningane som no er funne i Kongsvika bidrar til å komplementere kunnskapen om helleristningane i Alta. Nyfunna er av stor verdi både nasjonalt og internasjonalt og må sjåast som ein del av verdsarven i Alta. Det er viktig at dei blir bevart i sitt kulturmiljø.

7 Referansar

- Gjerde, J. M. (2010). *Rock art and Landscape. Studies of Stone Age rock art from northern Fennoscandia*. Tromsø.
- Gjerde, J. M. (2017). A boat journey in rock art "from the Bronze Age to the Stone Age- from the Stone Age to the Bronze Age" in northernmost Europe. In P. Skoglund, J. Ling, & U. Bertilsson (Eds.), *North Meets South* (pp. 113-143). Oxford: Oxbowbooks.
- Gjerde, J. M. (in prep). Frequency, phases and chronology of rock art: spatiotemporal studies of the Alta rock carvings, northernmost Europe (Working title).
- Helskog, K. (2012). *Samtaler med maktene : en historie om verdensarven i Alta*. [Tromsø]: Tromsø museum, Universitetsmuseet.
- Hesjedal, A., Damm, C., Olsen, B., & Storli, I. (1996). *Arkeologi på Slettnes : dokumentasjon av 11.000 års bosetning* (Vol. 26). Tromsø: Tromsø museum.
- Hesjedal, A., Olsen, B., Storli, I., & Damm, C. (1993). *Arkeologiske undersøkelser på Slettnes, Sørøy 1992* (Vol. 25). Tromsø: Universitetet i Tromsø, Institutt for museumsvirksomhet.
- Møller, J., & Holmeslet, B. (1998). *Sealevel Change (Version 3.51)*. Tromsø: University of Tromsø.

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Rapport 131

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736, Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112, Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00



KONGSVIKFJÆRA



SAKSNR	XX-XXXXX	ØK-			
KOMMUNE	ALTA	STED	KONGSVIKA	GNR/BNR	26/413, mfl.
ANGÅENDE	DETALJREGULERING FOR KONGSVIKFJÆRA BOLIGOMRÅDE				
OPPDRAG	ARKEOLOGISK REGISTRERING	REGISTRERINGSDATO	02-04.08.2022		
NY REGISTRERING AV ARKEOLOGISK LOKALITET	JA – ID. 289872 (BOPLASS/AKVITITETSOMRÅDE) & ID. 289874 (HELLERISTNINGER)				
INNBERETNING VED	ANDERS NILSEN VIDAR BENONISEN	INNBERETNINGSDATO	05.09.2022		

INNHold

FIGURLISTE.....	1
1. BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN.....	2
1.1 Deltakere.....	2
1.2 Sammendrag.....	2
2. METODE OG DOKUMENTASJON.....	2
3. UNDERSØKELSESOMRÅDET.....	2
4. GJENNOMGANG AV UNDERSØKELSEN.....	3
4.1 Registrering av nylig oppdagede helleristninger, ID 289874-0.....	3
4.2 Bosetning/aktivitetsområde fra yngre steinalder/tidlig metalltid, ID 289872-0.....	7
5. OPPSUMMERING.....	14

FIGURLISTE

Figur 1. Planområde med nye lokaliteter.....	3
Figur 2. Helleristning, «figur 1». Foto av Evelyn Johnsen, Alta Museum.....	4
Figur 3. Helleristning, «figur 2». Foto av Evelyn Johnsen, Alta Museum.....	5
Figur 4. En av flere bålplasser som ble observert nær helleristningene.....	5
Figur 5. Ortofoto av helleristningene.....	6
Figur 6. Strandvoll med positive prøvestikk. OT200 midt i bildet.....	7
Figur 7. Positivt prøvestikk OT200.....	8
Figur 8. Positivt prøvestikk OT203.....	8
Figur 9. Funntabell ID 289872-0.....	9
Figur 10. Foto av funn OT200 (Ts. 16157.1).....	10
Figur 11. Foto av funn OT203 (Ts. 16157.2).....	10
Figur 12. Kartillustrasjon over positive og negative prøvestikk ved ID 289872-0.....	11
Figur 13. Landskapsbilde av området ved pumpehuset.....	12
Figur 14. Strandvollen ved ID 289872-0 sett mot NØ.....	12
Figur 15. Strandvollen ved ID 289872-0 sett mot NV.....	13
Figur 16. Karakteristisk prøvestikk fra området sør for pumpehuset.....	13

1. BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN

I perioden 02-04.08.2022 ble det i regi av Troms og Finnmark fylkeskommune, Kulturarvseksjonen, gjort §9-undersøkelser i Kongsvika i Alta kommune, i forbindelse med detaljregulering for Kongsvikfjæra boligområde (Figur 1).

Utgangspunktet for vår undersøkelse var det var kommet inn en rapport fra Verdensarvsenter for bergkunst – Alta museum, der en hadde gjort funn av to hittil ukjente helleristninger på et svaberg i Kongsvikfjæra. Det ble i samme rapport vurdert som sannsynlig at det kunne være flere i samme område (se egen rapport fra Alta Museum). Videre var det i en eldre høringsuttalelse, datert 11.08.2014 i forbindelse med etablering av pumpestasjon på stedet, bemerket at det ovenfor eksisterende traktorvei var potensial for funn av automatisk fredede kulturminner.

2. METODE

Den metodiske fremgangsmåten som ble benyttet på prosjektet var visuell overflateregistrering og prøvestikking. Førstnevnte går ut på at området undersøkes for kulturminner og spor etter fortidig aktivitet som er synlige på markoverflaten. I søket etter helleristninger ble det brukt heldekkende mørke presenninger for å oppnå sidelys og skape skyggevirkning fra ulike lave vinkler på de undersøkte bergflatene.

Prøvestikking går på sin side ut på å dokumentere kulturminner som ligger skjult under bakken. Metoden brukes i hovedsak for å finne boplasser fra steinalder og tidlig metalltid, men også kulturlag fra yngre perioder kan påvises på denne måten. I det utvalgte området blir det gravd prøvestikk med spade i firkanter på ca. 40 x 40 cm og ned til steril undergrunn. Massene blir såldet og sett gjennom for redskaper, avfall fra redskapsproduksjon, keramikk og lignende.

3. UNDERSØKELSESOMRÅDET

Kongsvika i Bossekop ligger innerst i Altafjorden, ca. 1,5 km nordøst for de kjente helleristningsfeltene på Hjemmeluft. Terrenget i den sørligste delen av planområdet er lyng- og spredt skogbevokst, og skråner relativt jevnt fra stranda og opp til bebyggelsen på ca. 24-25 moh. i sørøst. Det er flere mindre og til dels svakt markerte strandvoller i den lavestliggende delen. I forbindelse med etableringa av nytt avløpssystem har det blitt gjort relativt omfattende gravearbeid ned mot det tidligere nevnte pumpehuset på Gbnr. 26/413. Videre nordover i feltet blir furuskogen tettere og terrenget gradvis mer kupert. Rett sør for Skiferkaia skråner det et «svaberg» eller det som kanskje kan beskrives som en bar og relativt flat bergrygg oppover i sør-sørøstlig retning gjennom planområdet og til Strandveien ovenfor. Det går flere stier gjennom området, inklusivt en dekorert «eventyrsti» for de minste.



Figur 1. Planområdet med de to nye legalfreda lokalitetene avmerket.

4. GJENNOMGANG

4.1 REGISTRERING AV NYLIG OPPDAGEDE HELLERISTNINGER (id. 289874-0)

Vi hadde tidligere fått hjelp av Evelyn Johnsen fra Alta Museum til å lokalisere de to helleristningene som hun hadde funnet på bergryggen nord i planområdet slik at vi enkelt kunne gjennomføre en nøyaktig posisjonsinnmåling (± 10 cm) (Figur 5). Helleristningene ligger ca. 18-19 moh. og er to prikkhogde reinsdyr fra Helskogs fase 2 (6-5000 år gamle). Reinene er ca. 25 cm lange og sprekker i berget ser ut til å ha blitt brukt som en integrert del av den noe stiliserte utforminga av figurene (Figur 2 og 3).



Figur 2. Helleristning, «figur 1».. Foto: Evelyn Johnsen, Alta Museum - Verdensarvsenter for bergkunst.

Våre egne forsøk på å finne ytterligere helleristninger på bergflatene i området rundt de to figurene var dessverre uten resultat. Årsakene til dette kan være flere. For det første var det svært utfordrende å oppnå den akkurat riktige vinkelen på lyset under de mørke presenningene slik at overflatestrukturen i berget kom mest mulig tydelig fram. Ideelt sett skulle nok befaringen ha skjedd på et tidspunkt med lav kveldssol, evt. på våren eller høsten. Det er videre åpenbart at dette er en leteteknikk som det tar tid å mestre fullt ut. Likeledes syntes det som om enkelte partier av de bare bergflatene var noe forvitret, enten ved ujevn avskalling eller pga. en mer jevn og gradvis erosjon. I forbindelse med førstnevnte kan det være verdt å nevne at stedet synes å være et populært turområde ettersom det lå søppel og flere bålplasser her (Figur 4). Det ble også gjort visse begrensede forsøk på avtorving av enkelte bergflater, men dette var arbeidskrevende og en systematisk undersøkelse i så henseende ville ha nødvendiggjort langt mer tid og/eller personell enn det som var til rådighet. Det kan følgelig ikke utelukkes at det er finnes flere helleristninger innenfor planområdet.



Figur 3. Helleristning, «Figur 2».. Foto: Evelyn Johnsen, Alta Museum – Verdensarvsenter for bergkunst.



Figur 4. En av flere bål plasser som ble observert nært helleristningene.



Figur 5. Ortofoto med de nyopdagede helleristningene nord i planområdet

4.2 BOPLASS/AKTIVITETSOMRÅDE FRA YNGRE STEINALDER/TIDLIG METALLTID (id. 289872-0)

I den sørlige delen ble det gravd flere prøvestikk i de mest lovende partiene assosiert til de tidligere nevnte strandvollene ovenfor traktorveien/adkomstveien til pumpehuset. Prøvestikking i dette området resulterte i funn fra steinbrukende tid i to av i alt seksten prøvestikk.

De to positive prøvestikkene ble gravd på den mest fremtredende strandvollen i dette partiet. Denne lå på ca. 14-15 moh., og tegnet seg i profil som to bølgetopper med en «dal» i midten. Lenger mot N og S forsvinner gradvis terrasseformasjonen, antagelig pga. grovere løsmasser. Området med strandvoldannelsene var primært bevokst med lyng, men her fantes også einer, furuspiser og enkelte små furutrær. På NØ-sida av de positive prøvestikkene, altså på sida av vollen vendt mot havet, var det et lite avgrenset parti bevokst med gress og blåklokker. Her var det også antydning til forhøyninger i terrenget.



Figur 6. Strandvoll med positive prøvestikk. OT200 midt i bildet. Tatt mot VNV

Det ble gravd 7 prøvestikk langs denne høydekoten hvorav 2 var positive. Disse ble satt i den nevnte «dalen/renna» som går langs koten. Det funnførende laget, kullholdig og ca. 2 cm tykt, ble påtruffet like under torva. Det er i alt snakk om fem avslag fordelt på to prøvestikk med 9 meters innbyrdes avstand. Funnmaterialet synes å være i delvis gjennomsiktig, lysgrå chert – muligens den lokale Melsvikvarianten.



Figur 7. Positivt prøvestikk OT200.



Figur 8. Positivt prøvestikk OT203.

OT200: torvtykkelse på ca. 7 cm. Stratigrafien oppviste deretter av et kullholdig kulturlag, 1-2 cm tykt, etterfulgt av små rullestein og grå sand, deretter større rullestein videre ned i undergrunnen. Kulturlaget bestod av fettete, kullholdig jord/sand med noe små stein/grus. Det var både fine kullpartikler og hele trekullbiter i laget. Tre avslag ble funnet under tørrsåding av massene i overgangen mellom torv og kulturlag, mens ett ble funnet under henting av kullprøve i profilen. Avslagene var forholdsvis enkle å få øye pga. at øvrige stein i prøvestykket var vannrullet. Prøvestykket ble gravd 19 cm ned i grunnen, målt fra avslutninga av torvlaget. På grunn av undergrunnens karakter (rullestein) så kan det ikke utelukkes at det finnes flere funn lengre ned. Kullprøve tatt.

OT203: torvtykkelse ca. 6 cm. Prøvestykket oppviste tilsvarende stratigrafi som OT200. Kulturlaget fremsto noe magrere her enn i OT200. Ett enkelt avslag kom frem under tørrsåding. Prøvestykket ble ikke bunngravd, og ble avsluttet 11 cm ned fra bunnen av torvlaget.

TS.nummer	Intrasis-ID	Materiale	Gjenstand	Antall	Vannrullet	Annet
Ts16157.1	OT200	Grå chert	Avslag	4	Nei	-
Ts16157.2	OT203	Grå chert	Avslag	1	Nei	

Figur 9. Funntabell id. 289872-0.

Alle funn fra både OT200 og OT203 stammer fra det nevnte kulturlaget. Vi fant ingen avslag i rullesteinslaget under.

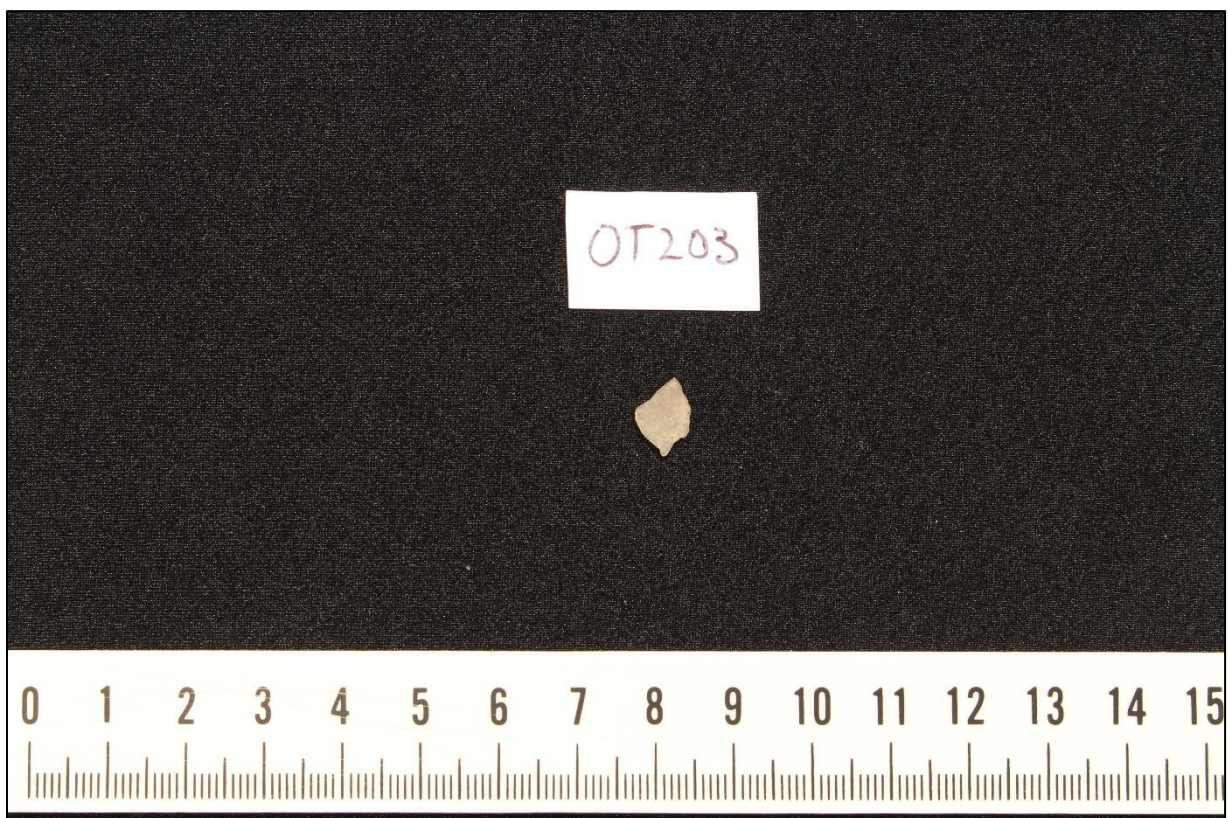
Utover de ovennevnte funnene kan også tilføyes to mulige avslag i finkornet kvarts fra prøvestykket RB201 som ble satt mellom de to positive prøvestykkene. Vi kunne ikke observere noen sikre strukturer i overflata i området rundt de funnførende prøvestykkene. Det fantes imidlertid en svak antydning til ei forsenkning langs «renna» og forhøyninger/ujevnheter på vollkrona og over på den havvendte sida av vollen (her var det også et felt med annen type vegetasjon). Tidspress gjorde at vi ikke fikk undersøkt de to sistnevnte nærmere. Trolig ligger det ei tuft eller to gravd inn i strandvollen som gjør at «renna» som går langs terrassen fremstår mer markant, selv om det ikke var mulig å observere noe entydig i overflata. Forhøyningen i nedkant av vollen i nordvestre del av lokaliteten kan muligens være en mødding, men den begrensede funnmengden taler kanskje mot denne tesen. Det kan også tilføyes at vi observerte ei lita grop noen meter øst for prøvestykkene, noe som er karakteristisk for boplasser fra yngre steinalder.

På grunn av tidsbegrensninger ble det antagelig ikke gravd et tilstrekkelig antall prøvestikk for å fastslå lokalitetens avgrensning med stor grad av sikkerhet. Det ble satt et fåtall prøvestikk over og under den aktuelle terrassen. Vi vil imidlertid hevde at terrenget antyder ei naturlig avgrensning av boplassområdet, og har i kartfestinga forsøkt å ta høyde for de nevnte mistenkelige ujevnheter/forhøyninger (figur 12). Sistnevnte er grunnen til at avgrensinga «poser ut» i NØ tross fraværet av prøvestikk. Som det fremgår på figur 12 var det flere partier i området over pumpehuset som vi ikke fikk undersøkt. Disse ble nedprioritert i lys av topografiske forhold (terrenghelning, steinblokker) som gjorde at vi vurderte de som uegnede for bosetning (f.eks. partiet like NØ for lokaliteten og stien, samt det skogkledte partiet videre NØ). Vi vurderer følgelig at potensialet for flere ukjente steinalderboplasser i området rundt pumpehuset og i planområdet for øvrig som lavt.

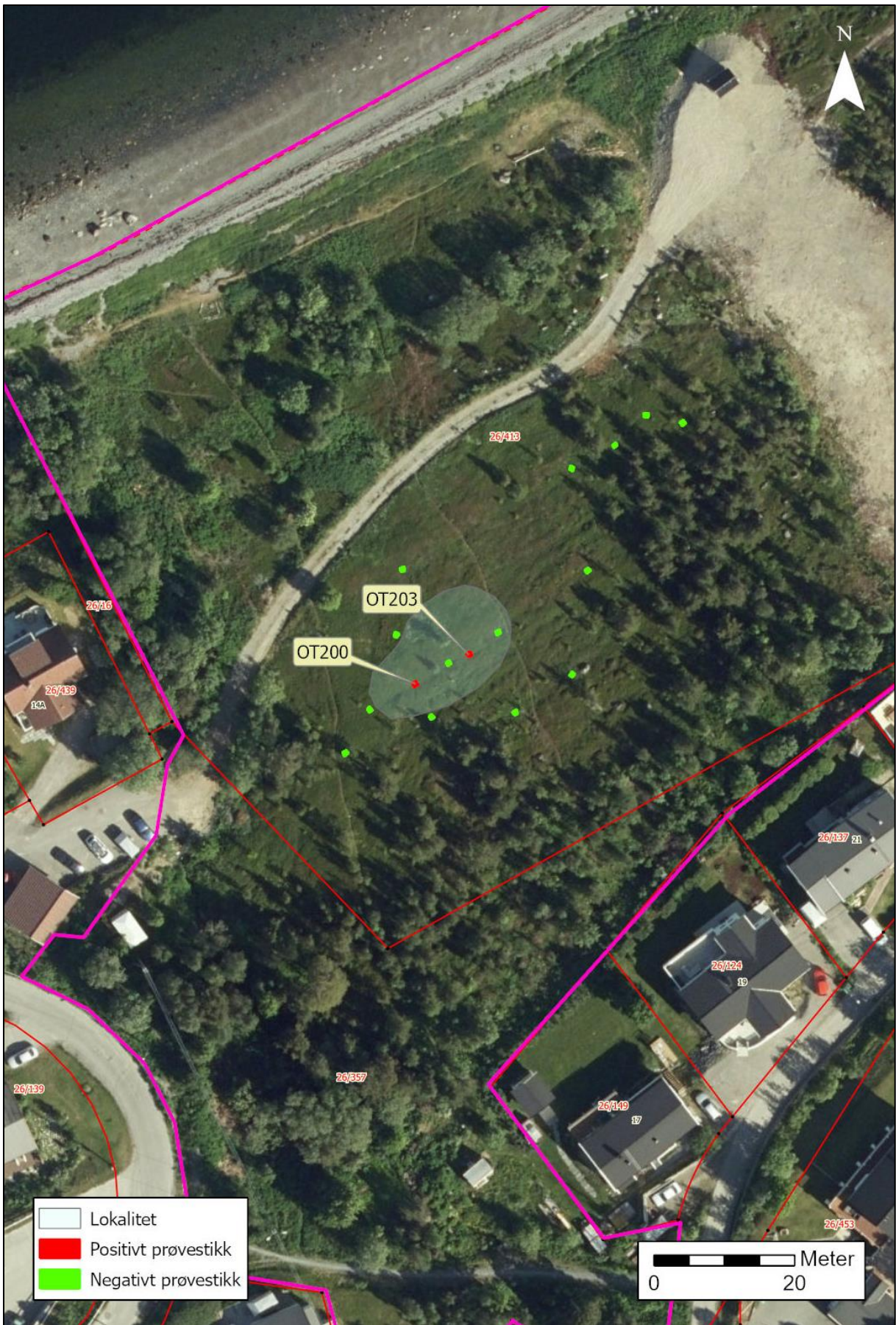
Funnmaterialet har så langt vi kjenner til ingen periodespesifikke diagnostiske trekk/egenskaper. Basert på høyde over havet kan lokaliteten trolig dateres til tidsrommet yngre steinalder-tidlig metalltid.



Figur 10. Funn fra OT200. Ts. 16167.1.



Figur 11. Funn fra OT203. Ts.16167.2.



Figur 12. Kart over positive prøvestikk i tilknytning id. 289872-0.



Figur 13. Landskapsbilde av området ved pumpehuset. Lokaliteten ligger et stykke SV for pumpehuset og ovenfor grusveien. Tatt mot SV.



Figur 14. Terrassen ved id. 289872-0. Tatt mot NNØ.



Figur 15. Terrassen ved id. 289872-0 ligger på. Tatt mot NV.



Figur 16. Karakteristisk prøvestikk fra området sør for pumpehuset.

5. OPPSUMMERING

Undersøkelsen i Kongsvikfjæra resulterte i registrering av et hittil ukjent automatisk fredet bosetning/aktivitetsområde fra yngre steinalder/tidlig metalltid (ID 289872-0) sør for pumpehuset på gbnr. 26/413. Det ble her påvist kulturlag og avslag av i alt to av seksten prøvestikk. Lokaliteten ligger på en fremtredende lyngbevokst strandvoll, ca. 14-15 moh. Det ble ikke observert noen sikre/entydige strukturer i overflata, men enkelte svake forsenkninger/forhøyninger i terrenget nært prøvestikkene.

Det ble også gjort forsøk på å lete etter flere helleristninger uten at det gav resultat. De to figurene på gbnr. 27/81 som tidligere ble oppdaget av Evelyn Johnsen ved Alta Museum ble innmålt (ID 289874-0). Det er verdt å merke seg at helleristningene ligger utsatt til for slitasje ettersom stedet synes å være et populært turområde, og det ble observert flere bålplasser nær helleristningene.

Troms og Finnmark fylkeskommune

Deres ref.: Kristin Foosnæs
Vår ref.: 405/Evelyn Johnsen

Dato: 29.06.2022
Sted: Alta

Rapport på funn av nytt helleristningsfelt g/bnr 27/81, Alta kommune

Vi vil med dette melde inn funn av to hittil ukjente figurer. Det dreier seg om 2 rein (fase2). på svaberg på ca 20 m.o.h i Kongsvikfjæra, g/bnr 27/81 Alta kommune.

Bakgrunn for undersøkelsen:

Det har lenge vært en mistanke om at det kan finnes helleristninger i området. Verdensarvsenter for bergkunst har sett på området som interessant for søk etter bergkunst, men aldri hatt anledning til å utføre dette. Nå har det blitt fremmet en detaljregulering i området og Troms og Finnmark fylkeskommune har meldt undersøkelse jfr. kulml §9 der etter at Verdensarvsenter har meldt om potensial for funn i området. I samarbeid med fylkeskommunen ble det klart at de ønsket bistand fra Verdensarvsenteret i undersøkelsen. Da undersøkelsen planlegges i ferietid, har Verdensarvsenter ikke anledning å delta på oppsatt tid. Det ble derfor avtalt at Verdensarvsenter gjennomfører en befarings i forkant av §9 undersøkelsen.

Om området:

Området ligger i Kongsvikfjæra i Alta kommune og har potensiale for funn av helleristninger på svaberg fra fjæra og opp mot Strandveien og på løsblokker som ligger i store deler av planområdet. Helleristningene i Alta ligger på mellom 8-25 m.o.h. Høyden er representert innenfor området. Bergarten som helleristningene i Hjemmeluft er laget på, Skoddavarre sandsteininformasjonen, er tilstede i området der det planlegges vei innenfor detaljreguleringen for Kongsvikfjæra.

Om befaringen:

Befaringen ble gjennomført 28. juni 2022 kl. 1230-1430 av fem arkeologer fra Verdensarvsenter for bergkunst. Det var 32 grader og sol, noe som førte til noen utfordringer med varme og lys. Det ble benyttet svart plast og myke børster og på et område ble torven løftet på for å se berget under. Det ble funnet to figurer på ca 20 m.o.h. med koordinatene N69,95896 Ø23,22065 (ETRS 89 Lon/Lat), punktet er noe usikker da vi ikke hadde med nøyaktig innmålingsutstyr. Figurene som er funnet er to rein fra fase 2 (6-5000 år gamle). Befaringen var begrenset og vi anser det som sannsynlig at det kan finnes flere. Se kart og bilder på de neste sidene.

Vennlig hilsen

Evelyn Johnsen

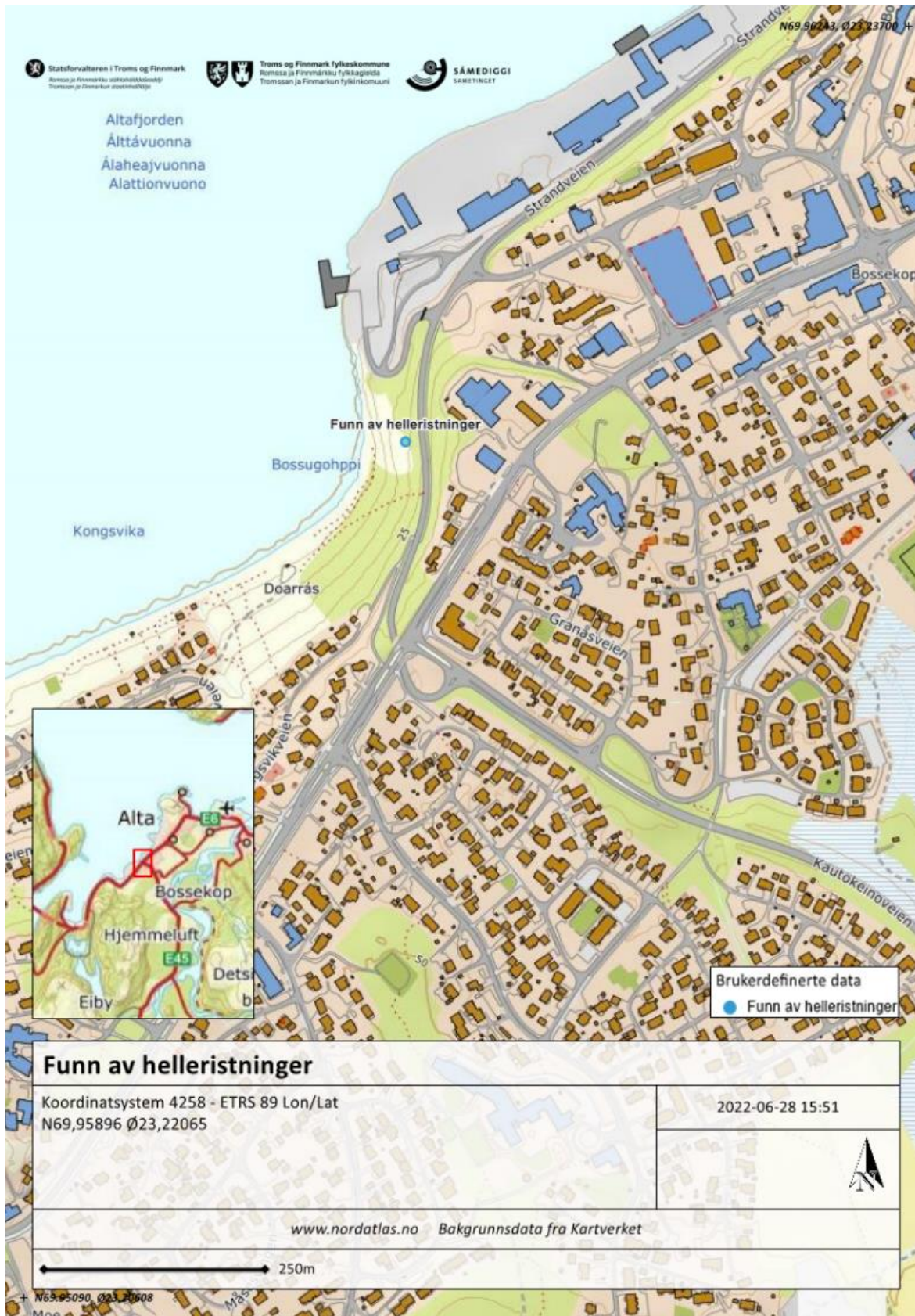


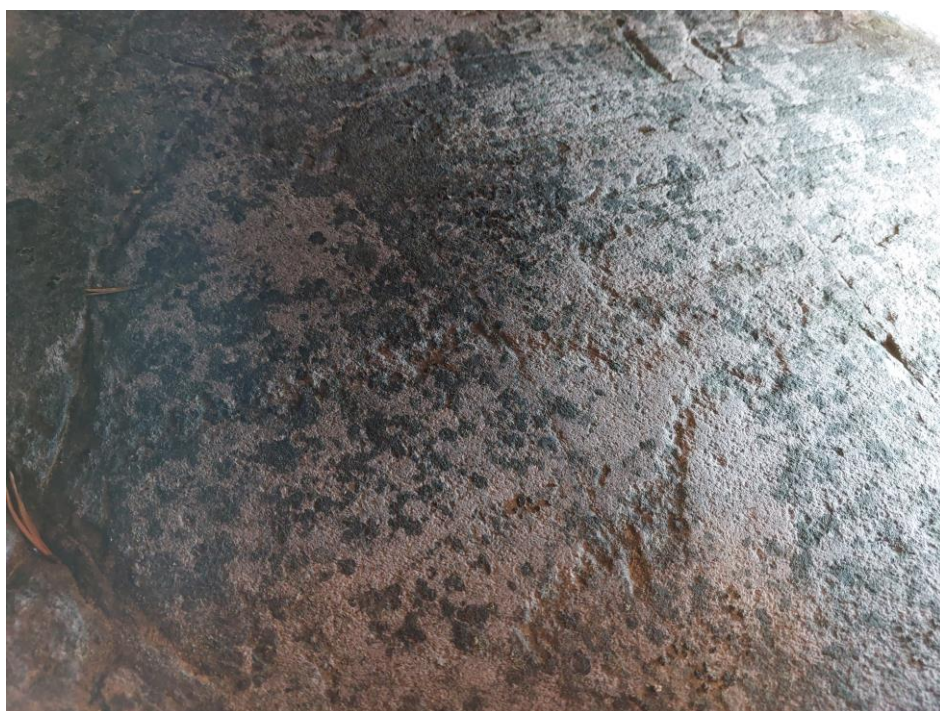


Foto tatt mot området som ble undersøkt. Foto: Mari Arntzen/Verdensarvsenter for bergkunst – Alta museum



Bergflaten med funn blir undersøkt nærmere under svart plast. Foto: Mari Arntzen/Verdensarvsenter for bergkunst - Alta museum

Bilder av figur 1



Bilder av figur 2:





*Utsikt mot Apanesfeltet innenfor områdefredningen for Hjemmeluft, bergflaten med funn i forgrunn.
Foto: Mari Arntzen/Verdensarvsenter for bergkunst - Alta museum*